

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

נאמנות עמי הארץ על טהרת יין ושמן

(כ"ד ב') **משנה:** חומר בתרומה: שביהודה נאמנין (עמי הארץ) על טהרת יין ושמן (של קודש אם הקדישוהו למזבח בשעת הגיתות והבדים) כל ימות השנה (אבל לא על של תרומה⁴). ובשעת הגיתות (של יין) והבדים (של שמן, הכל מטהרים את כליהם, נאמנים) אף על התרומה.

(המשך **משנה:**) עברו הגיתות והבדים, והביאו לו (עמי הארץ לכהן חבר) חבית של יין של תרומה, לא יקבלנה ממנו. אבל מניחה (עם הארץ) לגת הבאה (ואז יתננה לכהן). ואם אמר לו: הפרשתי לתוכה רביעית קודש, נאמן (אף על התרומה שבה. שמתוך שנאמן על הקודש, נאמן גם על התרומה).

(כ"ה א') (ומדייק) ביהודה אין, בגליל לא. מאי טעמא?

אמר ריש לקיש: מפני שרצועה של כותים (של ארץ העמים) מפסקת ביניהן (וירושלים ביהודה, ואי אפשר להביאם לירושלים בטהרה).

ונתיב בשידה תיבה ומגדל!

הא מני? רבי היא, דאמר: אהל זרוק לאו שמיה אהל. **דתניא:** הנכנס לארץ העמים בשידה תיבה ומגדל, רבי מטמא, ורבי יוסי ברבי יהודה מטהר.

(ומקשה) ולייתה בכלי חרס המוקף צמיד פתיל?

אמר רבי אליעזר: (תנאים) **שונין** (ברייתא): אין הקודש ניצול בצמיד פתיל.

והתניא: אין חטאת ניצלת בצמיד פתיל, מאי לאו, הא קדש ניצול!

לא, הא מים שאינן מקודשים ניצולין בצמיד פתיל.

(שנינו במשנה:) עברו הגיתות והבדים והביאו לו (עמי הארץ לכהן) חבית של יין², לא יקבלנה הימנו. אבל מניחה (עם הארץ) לגת הבאה.

בעו מיניה מרב ששת: עבר וקיבלה (הכהן), מהו שיניחנה לגת הבאה? (ולא איפשיטא)

שיטות הראשונים

אוהל זרוק: פירשו **רש"י והראב"ד** אוהל זרוק בשעת זריקתו³ **ורבינו חננאל** נראה שפירשה בשעה שהוא נח⁴ אבל

1. כפי שהתבאר לעיל כ"ב א', שמקבלים יין ושמן של קודש טהורים מעם הארץ משום איבה, כדי שלא יהא כל אחד בונה במה לעצמו. אבל בתרומה, אם לא נקבל ממנו, לא אכפת לו, ילך ויתן לכהן עם הארץ חברו.

2. מבואר בתוספות (כ"ד ב', ד"ה שביהודה), דהיינו לאו דווקא מה שהופרש בשעת הגיתות והבדים.

3. שאע"פ שמחזיק ארבעים סאה בלח שהוא כוריים ביבש ואינו מקבל טומאה, **ובשעה שהוא מונח חוצץ גם כן בפני הטומאה, בשעה שהוא נע סברי רבנן שאינו חוצץ**. רשב"א.

4. ואפילו הכי אסרי רבנן, שאע"פ שהוא אינו מקבל טומאה, אינו חוצץ בפני הטומאה אפילו בשעה שהוא נח הואיל וראוי לזרוק. ורבי יהודה סבר דכיון שהוא נח, כשם שאינו מקבל טומאה, כך הוא חוצץ בפני הטומאה. רשב"א.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

בשעת זריקתו, כולי עלמא מודו שאינו חוצץ בפני הטומאה, דלא שמיה אוהל בשעת זריקתו. ולענין הלכה, פסקו רוב הראשונים שאוהל זרוק לאו שמיה אוהל, כרבי לגבי רבי יוסי ברבי יהודה, דהלכה כרבי מחבירו. וריא"ז פסק ששמיה אוהל.⁵

קודש וחטאת בצמיד פתיל: כתב הרמב"ם "וכן פלי חרס שיש בו אפר או מים מקדשין, ומקף צמיד פתיל ונתון באהל המת - הרי האפר והמים טמאים, שאין החטאת נצלת בצמיד פתיל, שנקאמר: "במקום טהור", ואין זה מקום טהור. וכן אכלין ומשקין שלקדש - אינם נצלין בצמיד פתיל; אבל מים שאינן מקדשין, וכלי ריקן הטהור לחטאת - נצל בצמיד פתיל."⁶

אבל מניחה לגת הבאה: לשיטת תוספות, רמב"ם, רי"ד, ומאירי, מותר לכהן לקבל מעם הארץ בגת הבאה, אפילו אם הכהן מכיר שהחבית מהגת הקודמת.⁷ והמאירי הביא יש אומר, שאם הכהן מכיר שהחבית מהגת הקודמת, אסור לו לקבל.⁸

עבר וקיבלה, מהו שיניחנה לגת הבאה: מבואר בגמרא, שרב ששת אסר לכהן שעבר וקיבל תרומה מעם הארץ לאחר שעברו הגתות והבדים, להניח את התרומה עד לגת הבאה. והביא ראייה לדבריו, והגמרא דחתה ראייתו. דעת תוספות והרא"ש, שמותר לכהן לעשות זאת. ודעת המאירי שאסור.⁹ והרמב"ם השמיט דין זה.¹⁰

בדיקת בית הפרס לעושי פסח ולתרומה

(כ"ה ב') (שנינו במשנה): ואם אמר הפרשתי לתוכה רביעית קודש, נאמן. תנן התם (אהלות יח, ד): מודין בית שמאי ובית הלל שבודקין (בית הפרס) לעושי פסח (להולך לעשות פסחו, ובית הפרס של שדה שנחרש בו קבר מפסיקו), ואין בודקין (לסמוך על בדיקה זו) לאוכלי תרומה.

מאי בודקין? אמר רב יהודה אמר שמואל: מנפח אדם בית הפרס (שאיסורו דרבנן) והולך. ור' חייא בר אבא משמיה דעולא אמר: בית הפרס שנידש (ברגל), טהור. לעושי פסח (שיתחייב כרת אם לא יוכל לעבור השדה), לא העמידו דבריהן במקום כרת. לאוכלי תרומה העמידו דבריהן במקום מיתה (כגון טמא האוכל תרומה).¹¹

⁵ מקורות: רבינו חננאל (הו"ד ברשב"א). רמב"ם (הל' טומאת מת יא, ה). רשב"א (עירובין ל' ב', ד"ה מר סבר). רא"ש (פסקיו, עירובין ג, ב). הגהות מיימוניות (הל' עירובין ו, יז). מרדכי (עירובין, פ"ג, ס' תפו). מאירי (עירובין, כ"ו ב', ד"ה ורבי יהודה). ריא"ז (עירובין פ"ג, הלכה ב, סעי' ג).

⁶ מקורות: רמב"ם (הלכות פרה אדומה יד, ג-ד).

⁷ שלא גזרו עליהם טומאה בשעה זו. מאירי.

⁸ ונחלקו בגרסת התוספתא (חגיגה ג, יא), שלפי הגרסה שלפנינו, 'לא יקבלה ממנו', כיש אומרים שבמאירי. והתוספות וסיעתם גרסו כפי הנראה 'יקבלה'. מקורות: תוספות (כ"ד ב', ד"ה שביהודה). רי"ד (בתוספותיו, כ"ה א', ד"ה בעי). רמב"ם (הל' מטמאי משכב ומושב יא, ב). מאירי (כ"ד ב', ד"ה ובשעת הגתות).

⁹ המאירי כתב 'לא הועיל בכך ואסורה לו', ומשמע אם כן שאוסר אפילו בדיעבד.

¹⁰ וכתב ב'ליקוטי הלכות', ומסתברא להקל, דמילתא דרבנן הוא. מקורות: תוספות (כ"ד ב', ד"ה שביהודה). מאירי (כ"ה א', ד"ה כבר ביארנו).

¹¹ כלומר, תרומה קלה יותר מפסח, שהאוכלה בטומאה אינו חייב כרת, וכל שכן אם לא יאכל כלל שאין עונש מיתה, ולכן העמידו חכמים דבריהם שלא לסמוך על בדיקה זו. והמאירי (כ"ה ב', ד"ה מי שהיה) הביא גרסה, שהעמידו חכמים דבריהם 'במקום עשה',

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

איבעיא להו: בדק (בית הפרס ועבר בו) לפסחו, מהו שיאכל בתרומתו (על סמך בדיקה זו).

עולא אמר: בדק לפסחו, מותר לאכול בתרומתו.

רבה בר עולא אמר: בדק לפסחו, אסור לאכול בתרומתו.

אמר ליה ההוא סבא: לא תפלוג עליה דעולא, דתנן כוותיה (במשנתנו): ואם אמר הפרשתי לתוכה רביעית קודש, נאמן (אף על התרומה). אלמא מדמהימן אקודש, מהימן נמי אתרומה. הכא נמי מדמהימן אפסח, מהימן נמי אתרומה.¹²

שיטות הראשונים

בדק לפסחו מהו שיאכל בתרומתו: מסקנת הסוגיא דמדמהימן אפסח, מהימן נמי אתרומה. והרמב"ם השמיט הדין.

נאמנות על כדי יין ושמן המדומעות

(כ"ד ב') (המשך משנה): כדי יין וכדי שמן המדומעות, נאמנין עליהם בשעת הגיתות והבדים. וקודם לגיתות שבעים יום.¹³

(כ"ה ב') **תנא:** אין נאמנין לא על הקנקנים ולא על התרומה.

(ומברר) קנקנים דמאי (מה יש בקנקנים)? אי קנקנים דקודש, מיגו דמהימן אקודש מהימן נמי אקנקנים. אלא קנקנים דתרומה, פשיטא! השתא אתרומה לא מהימן, אקנקנים מהימן?!

אלא בריקנים דקודש ובשאר ימות השנה (כלומר כל ימות השנה). שכן לקודש אין חילוק בין שעת הגיתות לשאר ימות השנה), ובמלאין דתרומה ובשעת הגיתות.¹⁴

(ומקשה) **תנן** (במשנתנו): כדי יין וכדי שמן המדומעות (נאמנים עליהם בשעת הגיתות והבדים). מאי לאו מדומעות דתרומה (וקתני נאמנים על הכדים)?!

אמרי דבי רבי חייא: מדומעות דקודש.

(ומקשה) ומי איכא דימוע לקודש?!

אמרי דבי רבי אלעאי: במטהר את טבלו ליטול ממנו נסכים.¹⁵

דהיינו מצוות עשה של אכילת תרומה, שאין חיוב כרת אם ימנע מאכילה, מה שאין כן לגבי הפסח. ע"ש.

¹² ובדק"ס הביא גירסא: "הכא נמי מדבדק לך לגבי פסח, בדק נמי לגבי תרומה".

¹³ נאמנים על טהרת הכדים, שדרכם היה להכין הכלים ולטהרם שבעים יום קודם הגיתות.

¹⁴ שאף על פי שלא גזרו על תרומתן בשעת הגיתות מפני הפסד כהנים חבירים, דנמצאת מפסידן מרוב תרומות ארץ ישראל, על הקנקנים לא האמינום, ואין הכהנים חבירים מקבלין מהן הקנקנים עם התרומה, אבל מערין אותה לכליהן. רש"י.

¹⁵ דאיכא חולין וקדש ותרומה, מיגו דמהימן אקודש, מהימן נמי אתרומה ואקנקנים, שגנאי לקדש שיהו הקנקנים שעירוהו מהן בחזקת

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

(שנינו במשנה): קודם לגיתות שבעים יום. אמר אביי: שמע מינה, דינא הוא דעילויה אריסא (על האריס מוטל) למיטרח אגולפי (לטרוח להכין הקנקנים) שבעים יומין מקמי מעצרתא (לפני הגיתות).

שיטות הראשונים

במלאים דתרומה ובשעת הגתות: מבואר בגמרא, שאין עמי הארץ נאמנים על קנקנים מלאים של תרומה, אף בשעת הגתות. דעת רש"י ורבנו יהונתן, שאין הכהנים מקבלים את הקנקנים מעמי הארץ, ובשעת הגתות עליהם לערות את התרומה לכליהם. דעת המאירי, שאפילו בעוד שהתרומה בתוכו אין נאמנים על הקנקנים ואפילו בשעת הגתות, וכל שעירה ממנו התרומה, הקנקן טמא. אך אין צריך הכהן המקבלה לערותה לתוך כליו. **והרמב"ם** כתב שאינם נאמנים על הכלי הריקן לומר שהוא טהור לתרומה. ומשמע שנאמנים על קנקן מלא תרומה בשעת הגתות.¹⁶

במטהר את טבלו ליטול ממנו נסכים: בגמרא מבואר, שכדי יין וכדי שמן המדומעות, שנאמנים עליהם עמי הארץ בשעת הגתות, היינו בדימוע דקודש, ובכגון שמטהר טבלו ליטול ממנו נסכים. רש"י פירש, 'דאיכא חולין וקודש ותרומה'. ודעת רבנו אלחנן ורמב"ם, בדאיכא קודש, נאמנים כל השנה.¹⁷ ומה שנאמנים בשעת הגתות וקודם לכן שבעים יום, מיירי שייחדו לנסכים כשיצטרך ממנו.¹⁸

טומאה והוא קרב. רש"י.

¹⁶ משמע שאינו גורס 'במלאים דתרומה' אלא 'בריקנים דקדש בכל השנה ודתרומה בשעת הגיתות'. כסף משנה. והאריכו עוד המפרשים בביאור דברי הרמב"ם. מקורות: רמב"ם (הל' מטמאי משכב ומושב יא,ד). רבנו יהונתן (כ"ד ב', ד"ה כ"ד ב', ד"ה ובשעת הגתות).

¹⁷ דהא תנן ואם אמר הפרשתי לתוכה רביעית קדש נאמן. תוס'.

¹⁸ זו אינה אלא שטיהר טבלו על דעת כך, כלומר שגמר בדעתו כן ואם רצה לחזור חוזר, ודיו שנאמינהו על הכלים בשעת הגתות ובע' יום הסמוכין להם. מאירי (כ"ד ב', ד"ה ולענין ביאור). מקורות: רבנו אלחנן (בתוספות כ"ה ב', ד"ה במטהר). רמב"ם (הל' מטמאי משכב ומושב יא,ד-ה).